

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

TURCARET

(Turcaret ou les Etrennes)

Komedie in vijf bedrijven

1880
door

Alain-René Lesage

vertaling : Peter Verstegen

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2000
Nr.2628

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste TWAALF tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde auteursrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens bvba
Te Boelaerlei 107
2140 Borgerhout Antwerpen

Bij aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een formulier "aanvraag tot opvoering". Op dit formulier moet men plaats en datum(s) van opvoering invullen; het moet minstens vier weken voor de opvoering(en) naar Toneelfonds J. Janssens bvba worden gestuurd. Enkele dagen voor de opvoeringen ontvangt u dan van hen de factuur voor te betalen auteursrechten

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende auteursrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.

TARIEFCODE A1

© 1998 Toneelfonds J. Janssens/Peter Verstegen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Rolverdeling

Turcaret,
belastingpachter, verliefd op de
barones
Mevrouw Turcaret,
zijn vrouw
De Jonker,
salonridder
De Markies,
salonridder
De Barones,
jonge weduwe van het coquette
type
Rapac,
woekeraar
Furet,
oplichter
Mevrouw Jacob,
handelaarster in tweedehands
goed, zuster van Turcaret
Frontin,
knecht van de jonker
Flamand,
knecht van Turcaret
Marine,
kamenier van de barones
Lisette,
kamenier van de barones

Eerste bedrijf

Scene 1 – De barones, Marine.

MARINE Gisteren weer tweeduizend frank!

BARONES Hou nou 's op met je verwijten...

MARINE Nee mevrouw, ik kán mijn mond niet houden. 't Is niet te verdragen wat u doet.

BARONES Marine!...

MARINE Mijn geduld is op.

BARONES Wat wil je dan? Ben ik geschapen voor zuinigheid?

MARINE Dat zou teveel gevraagd zijn. Toch denk ik dat er niets anders opzit.

BARONES Waarom?

MARINE U bent de weduwe van een buitenlandse kolonel die vorig jaar gesneuveld is in Vlaanderen. Het beetje dat hij u nagelaten heeft is opgesoupeerd. U zou uw meubels al hebben moeten verkopen als u niet het geluk had gehad dat meneer Turcaret, de belastingpachter, verliefd op u werd. Is dat waar, mevrouw, of niet?

BARONES Ik spreek het niet tegen.

MARINE Meneer Turcaret is niet bepaald een man om van te houden en u houdt ook helemaal niet van hem, maar hij heeft beloofd met u te trouwen en dat wilt u maar al te graag. Meneer Turcaret maakt er geen haast mee zijn belofte uit te voeren en u wacht intussen geduldig af, want hij laat u iedere dag een aanzienlijk cadeau bezorgen. Daar heb ik allemaal niets op te zeggen. Wat ik niet kan uitstaan is dat u zich het hoofd op hol laat brengen door zo'n goklus-

tig jonkertje. Alles wat u de belastingpachter afhandig maakt brengt hij meteen naar de speeltafel. Wat wilt u eigenlijk met die jonker?

BARONES Ik wil hem houden als vriend. Ik mag toch wel vrienden hebben?

MARINE Natuurlijk, en vooral vrienden die van pas kunnen komen. De jonker, daar kunt u altijd nog mee trouwen als meneer Turcaret het laat afweten. Want 't is een echte Parijse salonridder die zijn eer verdedigt op het slagveld van de speeltafel, niet zo'n ridder die het celibaat heeft verkozen en Malta moet verdedigen tegen de Turk.

BARONES Oh, 't is een uiterst beschaafde man.

MARINE Daar denk ik heel anders over. Met die hartstochtelijke maniertjes van hem, dat flemende toontje en dat behaagzieke smoeltje lijkt hij mij een ontzettende komediant, temeer omdat Frontin, die mooie knecht van 'm, geen kwaad woord over hem zegt tegen mij.

BARONES Een fraaie redenatie! En wat leid jij daaruit af...?

MARINE Dat meester en knecht twee boeven zijn die onder één hoedje spelen en het op u gemunt hebben. U kent ze nu lang genoeg, maar u blijft naar hun pijpen dansen. Toegegeven: sinds u weduwe bent heeft niemand u meteen zo hevig zijn liefde verklaard, dat weet ik, maar u bent door die bekentenis zo in zijn ban geraakt dat hij even vrijelijk over uw geld beschikt als over het zijne.

BARONES 't Is waar dat ik voor de avances van de jonker meteen gezwicht ben. Ik had hem op de proef moeten stellen voor ik liet merken wat ik voor hem

voelde, dat geef ik toe. Ik wil zelfs ruiterslijk erkennen dat je misschien wel gelijk hebt als je me verwijt wat ik allemaal voor hem gedaan heb.

MARINE Precies. En ik blijf zeggen, tot vervelens toe, dat u hem uw huis uit moet jagen. Weet u wat er gebeurt als het nog langer zo doorgaat?

BARONES Nee, wat?

MARINE Meneer Turcaret komt te weten dat u de jonker wil aanhouden als vriend en hij zal helemaal niet vinden 'dat u toch wel vrienden mag hebben'. Dan is het afgelopen met zijn cadeaus. Hij zal niet met u trouwen. Voor u zit er niets anders op dan met de jonker te trouwen en dat zal voor u allebei een hoogst ongelukkig huwelijk zijn.

BARONES Je zegt een waar woord, Marine. Ik zal er ernstig rekening mee houden.

MARINE Ja, doet u dat. U moet aan de toekomst denken en u helemaal instellen op een solide verbintenis. Profiteert u vooral van de gulheid van meneer Turcaret, in afwachting van het moment dat hij met u trouwt. Houdt hij zich niet aan zijn woord, dan zal daar best over gekletst worden door de mensen, maar dan hebt u zich schadeloos gesteld met mooie wissels, baar geld, juwelen, rente- en kassiersbrieven aan toonder, dus zult u heus nog wel een wat eigenzinnig of lichtelijk armlastig edelmannetje vinden die u uw goede naam teruggeeft door met u te trouwen.

BARONES Je hebt me overtuigd, Marine. Ik breek met de jonker. Ik vóél dat hij mijn ondergang zou zijn... op den duur.

MARINE U wordt eindelijk verstandig, dat is de juiste keus. Meneer Turcaret is degeen aan wie u zich

moet binden. òf om met hem te trouwen, òf om hem te ruïneren. In het laatste geval vallen u zoveel brokstukken van zijn fortuin in de schoot dat u zich riant kunt installeren en echt zult meetellen. Al wordt er nog zoveel gepraat, u zal de kletsmeiers tot zwijgen brengen, de roddel doen verstommen en als vanzelf zullen de mensen eraan wennen u aan te zien voor een dame die méétekt.

BARONES Ik heb mijn besluit genomen: ik ban de jonker uit mijn hart. Het is mooi geweest, ik trek mijn handen van hem af. Zijn speelschulden betaal ik niet meer. Hij krijgt niets meer van me.

MARINE Daar komt zijn knecht. Ontvangt u hem maar heel ijzig, dat is meteen een eerste stap in de goede richting.

Scene 2 – De barones, Marine, Frontin.

BARONES Laat mij maar begaan.

FRONTIN [*tot de barones*]. Mevrouw, namens mijn meester èn mijzelf wens ik u een goede dag.

BARONES [*kil*]. Dank je, Frontin.

FRONTIN En Marine zal het toch wel goedvinden dat ik de vrijheid neem ook haar te groeten?

MARINE [*bruusk*]. Goiedag, en alvast een zalig uiteinde.

FRONTIN [*hij laat de barones een briefje zien*]. Dit briefje van de jonker, mevrouw, beschrijft een bepaald voorval...

MARINE [*zacht, tot de barones*]. Niet aanpakken.

BARONES [*neemt het briefje aan*]. Dat verplicht tot niets, Marine. Alleen even kijken wat hij van me wil.

MARINE [*zacht, tot barones*]. Onzinnige nieuwsgierigheid!

BARONES [*leest*]. 'Een gravin heeft mij haar portret gestuurd. Ik zend het u hierbij, als een offer aan u, maar u moet dat offer niet tellen, mijn lieve barones, want ik ben zo vervuld, zo bezeten van uw bekoorlijkheden dat ik niet over de vrijheid beschik om u ontrouw te zijn. Vergeef me, mijn aanbedene, dat ik er niet méér over zeg, maar ik voel mij ten dode toe verpletterd. Ik heb vannacht al mijn geld verspeeld en Frontin zal u de rest vertellen. De jonker.'

MARINE Wat is er nog voor rest te vertellen als hij al zijn geld heeft verspeeld?

FRONTIN Neemt u me niet kwalijk. Behalve de tweeduizend frank die mevrouw zo goed was hem gisteren te lenen en het beetje geld dat hij zelf nog had, heeft hij drieduizend frank verloren waarvoor hij zijn woord heeft gegeven. Dát is de rest. Er staat toch verduiveld nooit een woord te veel in de briefjes van mijn meester.

BARONES [*tot Frontin*]. Waar is dat portret?

FRONTIN [*hij geeft het portret aan de barones*]. Alstublieft.

BARONES Hij heeft me nooit iets gezegd over een gravin, Frontin!

FRONTIN We hebben die verovering onbewust gemaakt, mevrouw. We kwamen de gravin een paar dagen geleden tegen in een spellokaal.

MARINE Heer, vrouw, boer, gravin.

FRONTIN Ze begon mijn meester het hof te maken. Hij ging voor de grap in op haar complimenten. Maar zij is een serieuze vrouw en ze nam het serieus op. Ze

heeft ons vanochtend haar portret gestuurd. En we weten niet eens hoe ze heet.

BARONES 't Is natuurlijk zo'n gravin van Nergenskerken. Een hele burgermansfamilie ligt krom zodat zij in Parijs de dame kan uithangen. Haar fortuin stijgt en daalt met de grillen van het spel.

FRONTIN [*tot Marine*]. Daar weten wij niets van.

MARINE Ach kom, daar weten jullie alles van! Jullie offeren niets zómaar op! Jullie weten precies de prijs.

FRONTIN [*tot de barones*]. Weet u wel, mevrouw, dat het niet veel scheelde of de afgelopen nacht had eeuwig geduurd voor de jonker? Hij komt thuis, werpt zich in een stoel, begint de noodlottigste momenten van het spel op te halen, doorspekt zijn verhaal met de heftigste krachttermen...

BARONES [*ze bekijkt het portret*]. Frontin, jij hebt die gravin gezien. Is ze misschien mooier dan haar portret?

FRONTIN Nee, mevrouw. U ziet wel dat het geen regelmatige schoonheid is, maar ze heeft een soort charme, waarachtig: ze heeft... een soort charme. Goed, eerst wilde ik mijn meester duidelijk maken dat al die nabeschouwingen verspilde moeite waren. Maar toen bedacht ik dat een wanhopig speler er een zekere troost uit put en dus liet ik hem razen en tieren.

BARONES [*ze kijkt nog steeds naar het portret*]. Hoe oud is ze, Frontin?

FRONTIN Daar heb ik niet zo'n duidelijk beeld van. Ze heeft een zo mooie teint dat ik me wel zo'n twintig jaar zou kunnen vergissen.

MARINE Ze is dus minstens vijftig.

FRONTIN Dat zal best, want ze lijkt dertig. Goed, nadat mijn meester alles had overdacht geeft hij toe aan zijn razernij. Hij vraagt zijn pistolen.

BARONES Zijn pistolen, Marine! Zijn pistolen!

MARINE D ie schiet zich niet voor zijn kop, mevrouw. Die schiet zich niet voor zijn kop.

FRONTIN Ik weiger ze hem te geven. Meteen trekt hij zijn zwaard.

BARONES Hij heeft zich verwond, Marine, vast en zeker.

MARINE Ach, welnee. Zoiets zou Frontin nooit laten gebeuren.

FRONTIN Nee, ik stort mij met gevaar voor eigen leven op hem. 'Meneer de jonker, zeg ik, wat gaat u nou doen? Zoveel droefheid is het spel niet waard. Als u in uw ongeluk het daglicht haat, handel dan toch niet overijld, blijf leven voor uw liefvallige barones. Zij heeft u tot dusver zo royaal gered uit al uw moeilijkheden. U kan er zeker van zijn (heb ik eraan toegevoegd, alleen maar om zijn razernij te doen bedaren) dat zij u ook dit maal niet in de steek zal laten.'

MARINE [*zacht*]. Oh, wat een handige bliksem!

FRONTIN 'Het gaat maar om drieduizend frank,' zei ik. 'Meneer Turcaret heeft een brede rug, die kan ook dat nog wel dragen.'

BARONES En toen, Frontin?

FRONTIN En toen, mevrouw, met d ie woorden, (want hoop doet leven), heeft hij zich als een kind laten ontwapenen, is naar bed gegaan en in slaap gevallen.

MARINE Die arme jonker!

FRONTIN Maar toen hij vanochtend wakker werd herleefden zijn zorgen. Daar heeft ook het portret van de gravin niets aan kunnen veranderen. Hij heeft mij onmiddellijk naar u toe gestuurd en wacht nu op mijn terugkeer, die beslissend zal zijn voor zijn lot. Wat moet ik hem zeggen, mevrouw?

BARONES Zeg hem, Frontin, dat hij op mij altijd kan rekenen en dat ik, omdat ik nu niet over contant geld beschik... [*ze wil haar diamanten ring afdoen*].

MARINE [*houdt haar tegen*]. Mevrouw, wat bent u van plan!

BARONES [*schuift de ring weer terug*]. Zeg hem dat ik diep met hem begaan ben.

MARINE [*tot Frontin*]. En dat ik vreselijk ontdaan ben.

FRONTIN Dat is ie zelf het meest! [*Zacht, terzijde*]. Die pestmeid!

BARONES Zeg hem dat ik er beroerd van ben, Frontin.

MARINE En dat ik tot tranen toe geroerd ben, Frontin.

FRONTIN Dan weten we waar we aan toe zijn, u zult de jonker niet meer terug zien, mevrouw. De schaamte dat hij zijn schulden niet kan betalen zal hem voor eeuwig van u wegvoeren. Er bestaat geen teerder punt voor een telg uit een oud geslacht. We nemen nog vanochtend de postkoets.

BARONES De postkoets, Marine!

MARINE [*tot de barones*]. Die kunen ze niet eens betalen.

FRONTIN Vaarwel, mevrouw.

BARONES [*ze doet haar diamanten ring af*]. Wacht, Frontin.

MARINE [*tot Frontin*]. Nee nee, breng hem snel het antwoord.

BARONES [*tot Marine*]. Ik kan hem niet gewoon zomaar in de steek laten. [*Ze geeft haar diamanten ring aan Frontin*]. Pak aan, een diamant van vijfduizend frank die ik van meneer Turcaret gekregen heb. Verpand de ring en red je meester uit zijn droeve situatie.

FRONTIN Ik ga hem weer tot leven wekken. Ik zal hem vertellen, Marine, hoe mateloos je hem bent toegedaan. [*Hij gaat af*].

MARINE Wat hebben jullie 't met elkaar getroffen, spitsboeven!

Scene 3 – De barones, Marine.

BARONES Nu krijg ik er van jou van langs, Marine. Wat zal je tegen me te keer gaan...

MARINE Nee, mevrouw, die moeite bespaar ik me. Ha! Wat kan het mij ook schelen dat u uw bezit als sneeuw voor de zon laat wegsmelten. Dat zijn uw zaken, mevrouw, dat zijn uw zaken.

BARONES Ach! Je kan me beter beklagen dan verwijten maken. Wat je me ziet doen, doe ik niet uit vrije wil, ik word meegesleept door een tederheid zo hevig dat ik er geen weerstand aan kan bieden.

MARINE Een tederheid zo hevig! Dat soort zwakheden siert u! Bah, u bent in de liefde net een ouwe burgerjuffrouw.

BARONES Wat ben je onrechtvaardig, Marine! Ik mag de jonker toch wel mijn dank tonen voor het offer dat hij mij brengt?

MARINE Een mooi offer! Oh, wat laat u zich mak-

kelijk bedriegen! Goeie genade! 't Is natuurlijk een of ander familieportret. Van zijn grootmoeder misschien.

BARONES [*bekijkt het portret*]. Nee, dat gezicht komt me bekend voor. Ik heb 't eerder gezien, en niet lang geleden.

MARINE [*ze neemt het portret over*]. Wacht eens... Ach, ja! 't Is die kolos uit de provincie die we drie dagen geleden op het bal zagen en die zich zo lang liet bidden voor ze haar masker afdeed. En toen ze het eindelijk afdeed was er niemand die haar kende.

BARONES Precies, Marine. Ze had geen slecht figuur, die gravin.

MARINE [*ze geeft het portret terug aan de barones*]. 't Figuur van meneer Turcaret zo ongeveer. Maar als die gravin een vrouw met geld was, dan had de jonker dat offer heus niet gebracht.

BARONES Stil, Marine. Ik zie de lakei van meneer Turcaret.

MARINE [*zacht, tot de barones*]. Oh, maar op hém heb ik niets tegen, die komt altijd met goed nieuws. Hij heeft iets bij zich, vast weer een nieuw cadeau voor u van zijn meester.

Scene 4 – Dezelfden, Flamand komt op en biedt de barones een kistje aan.

FLAMAND Madam, mijn meester verzoekt u vriendelijk een klein geschenk van hem te aanvaarden. Marine, uw onderdanige dienaar.

MARINE Wees welkom, Flamand! Ik zie jou liever dan die gluiper van een Frontin.

BARONES [*ze laat Marine het kistje zien*]. Kijk toch eens, Marine, zie je hoe kunstig dat kistje bewerkt is? Heb je ooit zoiets zeldzaams gezien?

MARINE Maakt u toch open, ik bewaar mijn bewondering voor wat er in zit . Mijn gevoel zegt me dat de inhoud nog charmanter zal zijn dan de buitenkant.

BARONES [*ze opent het*]. Wat zie ik daar! Een kas-siersbrief aan toonder! Dat is niet kinderachtig.

MARINE Voor hoeveel, mevrouw?

BARONES Dertigduizend frank.

MARINE [*zacht*]. Mooi, de diamant gecompenseerd!

BARONES Ik zie nog een brief.

MARINE Ook aan toonder?

BARONES Nee, verzen die meneer Turcaret voor mij geschreven heeft.

MARINE Verzen van meer Turcaret!

BARONES [*leest*]. 'Voor Philomène... Kwatrijn...' Ik ben zijn Philomène en hij vraagt me in poëzie of ik zijn brief in proza wil aanvaarden.

MARINE Ik ben reuze benieuwd naar de poëzie van een schrijver die zulk welsprekend proza stuurt.

BARONES Let op, ik lees het voor. [*Ze leest*].

Aanvaard dit briefske, lieve Philomène,

Ik zweer, geen schenkt als jij zo zoet plezier.

Geen hart houdt zoveel van je als het mijne,

Dat staat zo vast als twee maal twee is vier.

MARINE Wat zit daar een mooie gedachte achter!

BARONES En wat prachtig van taal! Een auteur kent men aan zijn werk. Berg dat kistje op in mijn bureau, Marine. [*Marine af*]. Ik moet je iets geven,

Flamand. Ik wil dat je drinkt op mijn gezondheid.

FLAMAND Daar zal het niet aan miskomen, madam, en nog iets smakelijks ook.

BARONES Dat mag ik hopen.

FLAMAND In m'n vorige dienst, madam, toen ik nog bij de geheimraad diende, dronk ik alles wat ik krijgen kon, maar bij meneer Turcaret ben ik viezer geworden, jawel.

BARONES Er gaat niets boven het huis van een man van zaken om je smaak te verfijnen. [*Marine weer op*].

FLAMAND [*hij ziet Turcaret komen*]. Daar is hij, madam. Daar is hij. [*Hij gaat af*].

Scene 5 – De barones, Turcaret, Marine.

BARONES Oh, ik ben dolblij u te zien, meneer Turcaret, ik moet u complimenteren met die prachtige verzen die u voor mij geschreven heeft.

TURCARET [*lachend*]. Hohoho!

BARONES Maar dat kwatrijn is het toppunt van galanterie! Molière zie je zoiets niet schrijven.

TURCARET U maakt een grapje.

BARONES Helemaal niet.

TURCARET Vond u het echt aardig?

BARONES Het geestigste dat ik ooit gelezen heb.

TURCARET En toch is het de eerste poëzie die ik ooit geschreven heb.

BARONES Dat is bijna niet te geloven.

TURCARET Ik heb er geen beroepsschrijver bijgehaald zoals sommige lieden doen.

BARONES Dat zie je meteen, beroepsschrijvers die drukken zich zo niet uit, die denken niet op zo'n

manier. Nee, ik zou er nooit een beroepsschrijver van verdacht hebben.

TURCARET Ik was benieuwd of ik het zou kunnen en mijn liefde heeft me de woorden ingegeven.

BARONES U bent in staat tot alles, meneer. Voor u is niets onmogelijk.

MARINE Uw proza verdient ook een compliment, meneer. Het doet niet onder voor uw poëzie.

TURCARET ik geef toe dat mijn proza enige waarde heeft. Het gilde van belastingpachters staat ervoor garant.

MARINE [*tot Turcaret*]. Zo'n garantie is meer waard dan die van de Bank van Engeland.

BARONES Ik persoonlijk ben niet zo weg van uw proza. Ik krijg zin om u er verwijten over te maken.

TURCARET Hoe dat zo?

BARONES U lijkt wel niet goed wijs om mij een kassiersbrief te sturen. Iedere dag doet u weer zoiets mals.

TURCARET Dat meent u niet.

BARONES Wat was het bedrag eigenlijk? Daar heb ik helemaal niet naar gekeken, zo kwaad was ik op u.

TURCARET Gelukkig maar dertigduizend frank.

BARONES Dertigduizend frank! Had ik dat geweten, dan had ik hem meteen teruggestuurd.

TURCARET Foei toch!

BARONES Maar ik zal het alsnog doen.

TURCARET O nee, u hebt hem aangenomen, u zult hem houden ook.

MARINE [*zacht, terzijde*]. Reken maar!

BARONES Het motief erachter kwetst me meer dan de zaak zelf.